

Andrzej Korybski

emerytowany profesor UMCS

ORCID: 0000-0002-7705-0116

andrzej.korybski1@wp.pl

Aparat pojęciowy w badaniach nad mediacją (uwagi na marginesie pojęcia gotowości mediacyjnej)

*A Conceptual Framework for Mediation Studies
(Remarks on the Notion of Mediation Readiness)*

ABSTRAKT

Dotychczasowy stan badań nad mediacją jest rezultatem aktywności naukowej licznej grupy naukowców reprezentujących różnorodne nauki społeczne. Jest on bardzo zróżnicowany zarówno co do przyjętych założeń i metodologii, jak i szczegółowych kwestii badawczych oraz zastosowanego aparatu pojęciowego. Rodzi to pytanie o potrzebę i możliwości efektywnej komunikacji w zróżnicowanej społeczności naukowej zainteresowanej badaniami nad mediacją. Efektywność tej komunikacji wymaga ukształtowania wyjściowej bazy terminologicznej obejmującej grupę kluczowych terminów, których znaczenie (przynajmniej co do cech konstytutywnych zjawisk i procesów określonych tymi terminami) zostało zaakceptowane w społeczności prowadzącej badania nad mediacją. Wymaga również podjęcia analizy pojęciowej dotyczącej terminów charakterystycznych dla poszczególnych nauk społecznych – co do celowości ich wprowadzenia do ogólnej siatki pojęciowej, a tym samym umożliwienia korzystania z dorobku takich nauk przez przedstawicieli innych dyscyplin naukowych. Takie jest też zadanie badawcze podjęte w artykule w odniesieniu do terminu „gotowość mediacyjna”, wprowadzonego w celu dokładniejszej analizy psychicznej gotowości stron do podjęcia mediacji oraz gotowości akceptacji ugody mediacyjnej. Analiza pojęciowa gotowości mediacyjnej jest punktem wyjścia do sformułowania tez dotyczących kształtowania aparatu pojęciowego umożliwiającego interdyscyplinarności badań nad mediacją i wzajemną komunikację badaczy w środowisku naukowym zainteresowanym mediacją.

Słowa kluczowe: aparat pojęciowy/ siatka pojęciowa; analiza pojęciowa; mediacja; gotowość mediacyjna

UWAGI WSTĘPNE

Różnorodne przejawy mediacji są od dawna przedmiotem zainteresowania przedstawicieli różnych nauk o człowieku i życiu społecznym. Od co najmniej kilkudziesięciu lat zainteresowanie to narasta, a przy tym manifestuje się narastaniem badań nad mediacją oraz innymi formami tzw. alternatywnego rozwiązywania sporów¹. Mediacją interesują się przedstawiciele licznych współczesnych nauk społecznych, w tym zwłaszcza takich jak socjologia, psychologia, nauki o komunikacji społecznej, nauki o polityce oraz nauki prawne. Liczba badań oraz ich wyników w postaci publikacji naukowych narasta lawinowo. Zważywszy na niewątpliwy, wieloaspektowy charakter zjawiska mediacji, istotnym zadaniem staje się sprawna komunikacja między wieloma wspólnotami badaczy oraz budowa takiej metodologii badań, jaka byłaby do zaakceptowania w całym zainteresowanym środowisku naukowym. Jest przy tym oczywiste, że wstępną fazą takiej budowy musi być ukształtowanie takiego aparatu pojęciowego, jaki umożliwiłby wzajemne korzystanie z wyników dotychczasowych badań przez każde z zainteresowanych środowisk naukowych.

Wskazane wyżej zadanie jest tym bardziej istotne z uwagi na to, że problematyka metodologiczna stanowi – jak do tej pory – śladową część współczesnego pola badań nad mediacją. Jest to być może rezultat przekonania badaczy, że każda z dyscyplin, w ramach których prowadzi się takie badania, dostarcza wystarczającej podbudowy metodologicznej do ich prowadzenia. Dotyczy to zarówno badań psychologicznych oraz socjologicznych, jak i badań prowadzonych w ramach szczegółowych nauk dogmatycznoprawnych. Należy jednak równocześnie zauważyć, że nieliczne próby budowy teorii mediacji są podejmowane przede wszystkim na gruncie nauk prawnych, w tym – w polskiej literaturze poświęconej mediacji – głównie przez przedstawicieli teorii i filozofii prawa. W niektórych opracowaniach podręcznikowych oraz monografiach przygotowanych przez tych przedstawicieli i poświęconych mediacji² możemy odnaleźć takie próby, włącznie z elementami analizy pojęciowej oraz charakterystyką aparatu pojęciowego badań nad mediacją. Próby te stanowią uzasadniony punkt wyjścia do dalszych rozważań w kwestii metod badań nad mediacją.

¹ O genezie i rozwoju ADR: A. Korybski, *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretyczno-prawne*, Lublin 1993, zwł. s. 69–102. Por. także m.in. J.T. Barrett, J.P. Barrett, *A History of Alternative Dispute Resolution: The Story of Political, Cultural, and Social Movement*, San Francisco 2004, *passim*.

² Zob. np. M. Araszkiewicz, K. Pleszka, *Pojęcie alternatywnego rozwiązywania sporów*, [w:] K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkiewicz, M. Pękala, *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, Warszawa 2017, s. 45–159; A. Zienkiewicz, *Holizm prawniczy z perspektywy Comprehensive Law Movement*, Warszawa 2018, s. 248–275.

Niniejszy artykuł należy traktować jako próbę stanowiącą – w zamierzeniu badawczym – metodologiczny przyczynek do analizy podstaw i swoistości metodologicznej badań nad mediacją oraz szerzej – nad różnorodnymi przejawami tzw. alternatywnego rozwiązywania sporów (*alternative dispute resolution* – ADR). O ile jednak próby podjęte do tej pory przez wskazanych wyżej przedstawicieli polskiej teorii i filozofii prawa są, jak można sądzić, budowane przede wszystkim na dorobku analitycznej teorii prawa, o tyle punktem wyjścia do charakterystyki procesu kształtowania aparatu pojęciowego badań nad mediacją w artykule jest pojęcie gotowości mediacyjnej. Tak sformułowane zadanie badawcze uzasadnia porządek dalszych rozważań. Kolejna ich część zostanie poświęcona charakterystyce pojęcia gotowości mediacyjnej, włącznie z semantyczną analizą tego pojęcia oraz uwzględnieniem jego związków z innymi, pokrewnymi pojęciami. W następnej części ustalenia wynikające z tych rozważań zostaną wykorzystane do przedstawienia celów i obszaru analizy pojęciowej jako wyjściowej metody badawczej, a także obecnego stanu aparatu pojęciowego wykorzystywanego w badaniach nad mediacją oraz innymi formami ADR. Artykuł zamykają wnioski dotyczące wybranych kwestii związanych z kształtowaniem takiego aparatu pojęciowego badań nad mediacją, jaki będzie sprzyjał wzajemnej komunikacji między przedstawicielami różnych nauk zainteresowanych mediacją.

POJĘCIE GOTOWOŚCI MEDIACYJNEJ

Rozbudowane analizy dotyczące terminu „gotowość mediacyjna” pojawiły się w zachodniej literaturze poświęconej mediacji relatywnie niedawno, pod koniec XX wieku (*mediation readiness/ readiness for mediation*)³. Nie można wykluczyć, że termin ten pojawiał się w literaturze już znacznie wcześniej, zwłaszcza w odniesieniu do charakterystyki psychologicznej oraz kompetencji mediatora niezbędnych do prowadzenia mediacji w jakimś konkretnym konflikcie lub w danym rodzaju konflikcie. Jednak nawet jeśli tak było, nie towarzyszyły temu próby analizy zawartości znaczeniowej terminu „gotowość mediacyjna” oraz jego włączenia do już ukształtowanej siatki terminologicznej badań nad mediacją. Dopiero w ostatnich trzech

³ Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że motywy naukowego zainteresowania gotowością mediacyjną zrodziły się z obserwacji wielu postępowań mediacyjnych, które zakończyły się nietrwałą lub nieefektywną ugodą między zwaśnionymi stronami. Obserwacje amerykańskich badaczy mediacji w sprawach rozwodowych skłaniały bowiem do wniosku, że mimo mediacji prowadzonej w sądach zgodnie z wymogami lokalnych stowarzyszeń mediatorów oraz American Bar Association rozwodzący się małżonkowie (zwłaszcza w związkach etnicznie mieszanych) ostatecznie wycofywali się z ugody bądź nie realizowali jej postanowień. Por. J. Fuhr, *Mediation Readiness*, „Family Court Review. An Interdisciplinary Journal” 1989, vol. 27, no. 2, s. 71–74 – i przytoczona tam obszerna literatura raportująca przeprowadzone badania.

dekadach zainteresowanie tytułowym terminem i jego semantyczną zawartością (włącznie z odniesieniami pojęcia gotowości mediacyjnej do terminologii wykorzystywanej w badaniach nad mediacją) wyraźnie wzrosło i zaowocowało wieloma publikacjami⁴. Można zasadnie przypuszczać, że wprowadzenie kolejnego pojęcia do zestawu pojęć używanych przez mediatorów oraz badaczy mediacji wiązało się z jednej strony ze wzrostem zainteresowania psychologów mediacją, z drugiej zaś – z potrzebami praktyki mediacyjnej w budowie postulowanego (bądź opisie rzeczywistego) zestawu kompetencji mediatorów niezbędnych do skutecznej interwencji mediatora w danym konflikcie. W promocji pojęcia gotowości mediacyjnej istotną rolę odegrało też, jak można sądzić, dążenie różnych środowisk i organizacji mediatorów do wypracowania powtarzalnych, schematycznych kwestionariuszy pomiaru czynników i uwarunkowań, jakie sprzyjałyby przeprowadzeniu skutecznej mediacji w konfliktowej sytuacji.

Kształtowanie znaczenia terminu „gotowość mediacyjna” było od początku i jest do tej pory traktowane jako zadanie psychologów analizujących różnorodne przypadki praktyki mediacyjnej. Punktem wyjścia stały się wyniki badań empirycznych dotyczących mediacji w sprawach rozwodowych, w tym analiza czynników sprzyjających skłonności stron do wyboru ugodowego trybu załatwienia sprawy rozwodowej bądź zniechęcających strony do takiego wyboru⁵. W miarę sukcesywnego wzrostu liczby badań nad gotowością mediacyjną oraz wysuwania kolejnych propozycji pomiaru gotowości mediacyjnej punkt ciężkości w kształtowaniu zawartości treściowej tego pojęcia oraz jego włączaniu do dotychczasowej siatki pojęciowej stosowanej w badaniach nad mediacją zaczął się przesunąć w kierunku ogólnej refleksji nad mediacją⁶. Okazało się bowiem, że potencjał semantyczny tego pojęcia nie wyczerpuje się w odniesieniu do relatywnie wąskiej grupy sporów

⁴ W ramach pokażnej już literatury poza przytoczoną wyżej publikacją Jeffereya Fuhra – C.J.A. Beck, L.E. Frost, *Defining a Threshold for Client Competence to Participate in Divorce Mediation*, „Psychology, Public Policy, and Law” 2007, vol. 12, s. 4–32; R. Brinkert, *State of Knowledge: Conflict Coaching Theory, Application, and Research*, „Conflict Resolution Quarterly” 2016, vol. 33, zvl. s. 391–397; G.A. Hullman, M.J. Kwiatkowski, *Social Constructions of Conflict and Mediation as Factors in Mediation Program Decisions*, „Conflict Resolution Quarterly” 2021, vol. 39, no. 3, s. 211–220; J.M. Haynes, G.L. Haynes, L. Sun Fong, *Mediation: Positive Conflict Management*, New York 2004, *passim*; M. Condell, *Capacity to Mediate and the Human Right to Self-Determination: the Mediator's Responsibility!*, „The Journal of Mediation and Applied Conflict Analysis” 2015, vol. 2, no. 1, s. 211–220.

⁵ Wyniki tych badań stały się przedmiotem wielu publikacji, omawianych w literaturze przytoczonej w poprzednim odsyłaczu. Poza mediacją w sprawach rozwodowych częstym polem badań były także mediacja szkolna, mediacja w społecznościach lokalnych, mediacja w społecznościach akademickich, a sporadycznie także mediacja w sporach międzynarodowych, np. w publikacjach I.W. Zartmana (por. np. I.W. Zartman, *Mediation Roles for Large Small Countries*, „Canadian Foreign Policy Journal” 2013, vol. 19, no. 1, s. 13–25).

⁶ Próba budowy zrębów takiej teorii jest np. propozycja Rossa Brinkerta; R. Brinkert, *op.cit.*, *passim*.

szczególnego typu (takich jak choćby spór między małżonkami w sprawach rozwodowych), ale może mieć znacznie szerszy zakres, dotyczący w istocie dowolnych konfliktów oraz ich ugodowego rozwiązywania. Pojawia się tu szereg istotnych zagadnień wymagających rozwiniętej analizy pojęciowej. Część to zagadnienia semantyczno-logiczne, związane z zadaniem tworzenia spójnego aparatu pojęciowego wykorzystywanego w badaniach nad mediacją. Pojawiają się jednak także zagadnienia natury socjolingwistycznej i antropologicznej, odnoszące się do źródeł oraz funkcji terminologii używanej przez mediatorów, a także relacji między językiem praktyki mediacyjnej a wymogami wykładni prawa w części odnoszącej się do stanu obowiązującego prawa dotyczącego mediacji. Są one przedmiotem rozważań w dwóch kolejnych punktach. W dalszej części niniejszego punktu zostanie natomiast zarysowane ukształtowane dotąd w literaturze znaczenie terminu „gotowość mediacyjna” oraz konotacje znaczeniowe tego terminu z pokrewnymi znaczeniowo terminami.

Rozumienie terminu „gotowość mediacyjna”, przeważające w literaturze, nawiązuje do znaczenia słowa „gotowość” w wielu językach etnicznych: jako stanu przygotowania danego podmiotu do jakiegoś działania (zespołu działań). Stan ten można jednak analizować w różnych aspektach, spośród których do kluczowych – z punktu widzenia analizy pojęcia gotowości mediacyjnej – należy zaliczyć przygotowanie organizacyjne (istotną zwłaszcza w działaniach zespołowych) oraz gotowość psychiczną jednostek uczestniczących w danym działaniu zespołowym. Spośród tych dwóch aspektów aspekt odnoszący się do psychiki uzyskał zdecydowaną przewagę w dotychczasowym stanie literatury poświęconej gotowości mediacyjnej. W aspekcie psychicznym przygotowania stron do rozwiązywania sporu w drodze mediacji mieści się zarówno postawa gotowości przystąpienia do mediacji, jak i gotowość akceptacji ugodowej decyzji kończącej spór.

Opisane wyżej znaczenie terminu „gotowość mediacyjna” może być kształtowane w dwóch kierunkach, stosownie do wyróżnienia stron sporu oraz mediatora jako podmiotów biorących udział w mediacji. W odniesieniu do stron sporu wskazuje się na potrzebę ujęcia prawa do pokojowego rozwiązania sporu jako kolejnego, obok prawa do sądu, prawa należącego do współczesnego zestawu praw człowieka. W tym kontekście wskazuje się na osadzenie prawa do mediacji w kontekście międzynarodowych regulacji praw człowieka, a także potrzebę wprowadzenia konstytucyjnych i ustawowych gwarancji możliwości pokojowego rozwiązania sporu do państwowych porządków prawnych⁷. Znacznie większe zainteresowanie wzbudza jednak kwestia kompetencji mediatora w odniesieniu do ustalania stanu gotowości stron do wejścia w postępowanie mediacyjne, a następnie do akceptacji

⁷ Por. np. M. Condell, *op.cit.*, zwł. s. 214–218. Por. też zwięzłą, uporządkowaną charakterystykę aksjologicznych podstaw mediacji oraz jej umocowania w różnorodnych porządkach prawnych w: P. Kłos, *Poufność mediacji – analiza teoretycznoprawna*, Lublin 2021, zwł. s. 39–84.

ugody kończącej to postępowanie. Proponuje się m.in. wprowadzanie odpowiednich wymogów do kodeksów dobrych praktyk mediacyjnych oraz opisanie czynności mediatora zmierzających do diagnozy gotowości stron w kompendiach metodyki pracy mediatora, ale również szczegółowego określenia obowiązków mediatora związanych z aktywnością mediatora co do kształtowania gotowości mediacyjnej stron⁸.

Obowiązki mediatora związane z diagnozowaniem oraz aktywnym kształtowaniem gotowości mediacyjnej stron mogą odnosić się do wielu kwestii, poczynając od wstępnej diagnozy przedmiotowej i podmiotowej konfliktu/sporu co do zdolności mediacyjnej tego konfliktu, kończąc na diagnozie przeszkód w pokojowym rozwiązaniu danego sporu. Wskazuje się kompetencje mediatora niezbędne do ukształtowania obiektywnego obrazu konfliktu między stronami (*ability to understand mediation conditions*), ale także na niezbędność włączenia takich kompetencji do programów szkolenia mediatorów, z uwzględnieniem swoistości przedmiotowej rozwiązywania sporów danego rodzaju (*guideline principles and mediation capacities*). Takie znaczenie terminu „gotowość mediacyjna” jest skoncentrowane na podmiotowym aspekcie mediacji, podkreśla bowiem swoistość statusu mediatora i wynikających z niego obowiązków. Obowiązki te dotyczą psychologicznej diagnozy gotowości stron do wyboru mediacji, a także akceptacji ugody kończącej spór.

Wydaje się, że na uwagę zasługuje również drugi z wyżej wymienionych aspektów rozumienia gotowości jako swoistego stanu gotowości. W aspekcie organizacyjnym stan gotowości można odnosić zarówno do całego zamierzonego działania (zespołu działań), jak i do poszczególnych etapów takiego działania. W przypadku działania zespołowego można też mówić o przygotowaniu całego zespołu, ale także o przygotowaniu poszczególnych podmiotów (jednostek, grup, instytucji) do realizacji swojej roli (zadań) w poszczególnych etapach działania zespołowego. Gotowość mediacyjna może być zatem rozumiana jako taki stan organizacji

⁸ Jedną z pierwszych publikacji, w których kwestia ta została podniesiona, jest artykuł J.M. Haynesa, *Matching Readiness and Willingness to the Mediator's Strategies*, „Negotiation Journal” 1985, no. 1, s. 339–354. Warto jednak odnotować, że w polskim środowisku psychologicznym termin „gotowość mediacyjna” nie zyskał jeszcze odpowiedniego miejsca, mimo dość pokażnej liczby prac poświęconych kompetencjom mediatora (w artykule referującym stan badań w tej kwestii termin ten nie pojawił się – por. M. Płudowska, A. Sękowski, *Psychologiczne kompetencje mediatorów. Wybrane aspekty twórczego myślenia w procesie wspomaganego rozwiązywania konfliktów*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2025, nr 1, s. 77–92). W kwestii stanu badań nad aktywnością mediatora sprzyjającą osiągnięciu gotowości mediacyjnej stron (w tym stylów i strategii prowadzenia mediacji) w polskiej literaturze por. m.in. A. Zienkiewicz, *Objectives of Mediation and Selection and Implementation of Mediation Strategies and Techniques by Mediators in Civil Disputes – Study Report (Part II – Survey Questionnaires)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2022, t. 31, nr 1, s. 213–236; A. Zienkiewicz, *Objectives of Mediation and Selection and Implementation of Mediation Strategies and Techniques by Mediators in Civil Disputes – Study Report (Part III – Interviews)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2023, t. 32, nr 2, s. 303–332.

relacji między samymi stronami sporu, ale również relacji między stronami sporu a mediatorem i ewentualnie także między stronami sporu i mediatorem a osobami trzecimi uczestniczącymi w mediacji, jaki umożliwia wszczęcie i przeprowadzenie postępowania mediacyjnego. W tym aspekcie gotowości mediacyjnej istotne jest włączenie odpowiednich kompetencji do zestawu pożądanych kwalifikacji zawodowych mediatora, jak również uwzględnienie odpowiednich czynności w metodyce pracy mediatora. Takie czynności są często określane w literaturze jako zarządzanie konfliktem/sporem (*conflict management*), zdaniem zaś niektórych zarządzanie konfliktem przy wsparciu osoby trzeciej jest jedną z kluczowych cech mediacji⁹. Ten aspekt gotowości mediacyjnej jest więc, jak można zasadnie przyjąć, równie ważnym zagadnieniem badawczym. Należy w konsekwencji stwierdzić, że w analizie gotowości mediacyjnej konieczne jest wykorzystanie przynajmniej części terminologii z zakresu psychologii, ale również teorii organizacji, zarządzania społecznego oraz teorii komunikacji społecznej.

Biorąc pod uwagę strukturalną charakterystykę sytuacji konfliktu/sporu z udziałem mediatora (strony – otoczenie społeczne – mediator), można zaproponować analizę gotowości mediacyjnej w kolejnym aspekcie, odnoszącym się do stanu otoczenia społecznego. Stan ten jest, jak się wydaje, jednym z kluczowych czynników kształtujących skłonność stron do akceptacji mediacji i kończącej ją ugody, jak również trwałości/efektywności ugody i jej odzwierciedlenia w działaniach stron oraz podmiotów tworzących otoczenie społeczne konfliktu. Nie bez powodu nawet w powszechnej świadomości społecznej uznaje się, że dominujące stereotypy relacji społecznych, często sprowadzane do dychotomii współzawodniczenia/walki oraz współdziałania/konsensu (konfliktu albo ugody jako sposobów budowy relacji społecznych oraz osiągania celów publicznych) – wywierają istotny wpływ na działania jednostek i grup społecznych w sytuacjach konfliktowych. W badaniach nad gotowością mediacyjną uzasadnione jest zatem uzupełnienie psychologicznej terminologii terminologią z zakresu socjologii oraz psychologii społecznej. Okazuje się więc, że włączenie terminu „gotowość mediacyjna” do badań nad mediacją jest związane z koniecznością poszerzenia dotychczasowej terminologii badawczej o kolejne terminy, już zadomowione w wiedzy naukowej wykorzystywanej w różnych dyscyplinach naukowych do analizy poszczególnych aspektów stanu gotowości mediacyjnej.

⁹ Literatura i materiały internetowe są w tej kwestii ogromne, część z nich znajduje zaś odzwierciedlenie w licznych podręcznikach z zakresu rozwiązywania konfliktów i sporów oraz metodyki pracy mediatora, np. klasyczna już książka W. Ury, R. Fisher, *Getting to Yes: Negotiating and Agreement Without Giving In*. Por. też M. Deutsch, P.T. Coleman (eds.), *The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice*, San Francisco 2000. Książkę tę wydało także w języku polskim Wydawnictwo UJ, Kraków 2005. Por. także C. Rogula, A. Zemke-Górecka, *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, Warszawa 2021, zwł. s. 121–144 oraz 191–256; A. Rogozińska, *Praktyczne aspekty zawodu mediatora. Poradnik*, Warszawa 2019, *passim*.

ANALIZA POJĘCIOWA I KSZTAŁTOWANIE WARSZTATU POJĘCIOWEGO BADAŃ NAD MEDIACJĄ

Prowadzenie badań dowolnego zjawiska społecznego nie jest możliwe bez przyjęcia odpowiedniej nazwy oznaczającej to zjawisko, odniesienia tej nazwy do już istniejących nazw oraz uzupełnienia lub rozbudowy siatki pojęciowej zgodnie z wymogami poprawności logicznej definiowania i podziału logicznego. W rezultacie powinna powstać spójna siatka pojęciowa spełniająca, przynajmniej w rudymenarnym stopniu, wymogi logiczne oraz umożliwiającą podjęcie dalszych czynności badawczych. Uzasadnienie badawcze takiej siatki pojęciowej powinno ponadto, o ile badania takie mają być istotne i uzasadnione społecznie (zwłaszcza znaczeniem badań dla praktyki społecznej w odpowiedniej dziedzinie aktywności), spełniać warunek tzw. naturalności logicznego podziału nazw¹⁰. Te oczywiste stwierdzenia, odniesione do dotychczasowej terminologii wykorzystywanej w badaniach nad mediacją, wskazują na potrzebę analizy pojęciowej już istniejącego zbioru nazw używanych w badaniach nad mediacją. Pojawia się tu szereg zagadnień do rozważenia, w tym m.in. charakterystyka dotychczasowych dróg kształtowania tej terminologii (z uwzględnieniem coraz liczniejszej grupy pojęć opatrywanych terminami anglojęzycznymi lub mającymi swoje odpowiedniki w innych językach etnicznych, w tym w języku polskim), a także przenikania tej terminologii do języka obowiązujących aktów normatywnych (języka prawnego obowiązującego w poszczególnych porządkach prawnych).

Analizę pojęciową należy traktować jako wyjściową metodę badawczą, umożliwiającą identyfikację obszaru badań oraz realizację opisowo-wyjaśniającej funkcji nauki. Jej końcowym efektem powinna być krytyczna analiza dotychczasowej terminologii wykorzystywanej w badaniach nad określonymi zjawiskami i stanami rzeczy, a także uzasadniona propozycja uporządkowania tej terminologii i jej rozwoju, spełniająca wspomniane wcześniej warunki logicznej poprawności języka badań w danym obszarze badawczym i tworząca podstawę dalszych badań nad empirycznymi przejawami danych zjawisk/ stanów rzeczy. Istotne jest zwłaszcza wprowadzenie grupy tzw. kluczowych terminów, adekwatnych treściowo wobec podstawowych zjawisk tworzących dany obszar badawczy. Jest to zasadnicze zadanie analizy pojęciowej, przy czym w naukach społecznych jego realizacja jest szczególnie trudna i wrażliwa z uwagi na abstrakcyjny charakter dużej grupy kluczowych terminów (choćby takich jak gotowość mediacyjna i terminy pokrewne)

¹⁰ Rozumienie podstaw, celów oraz sposobów analizy pojęciowej w naukach społecznych opieram na fundamentalnym i do dziś atrakcyjnym podręczniku Stefana Nowaka, *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 1985, zwł. s. 62–196. Ogromny wpływ na utworzenie podstaw logicznych analizy pojęciowej, widoczny także w przywołanej wyżej pozycji, wywarli przedstawiciele tzw. szkoły lwowsko-warszawskiej (por. obszerne opracowanie A. Brożek, *Analiza i konstrukcja. O metodach badania pojęć w Szkole Lwowsko-Warszawskiej*, Kraków 2020).

oraz częste aksjologiczne uwikłanie znaczeniowe tych terminów. W konsekwencji ich znaczenie nie zawsze daje się ujednoznaczyć w sposób zapewniający konsens zainteresowanego środowiska naukowego.

Wiele badanych zjawisk społecznych ma charakter wielowymiarowy, wymagający badań empirycznych w wielu płaszczyznach badawczych, w związku z czym stanowią one przedmiot zainteresowania różnych nauk społecznych. Każda z takich nauk dysponuje zaś swoim aparatem pojęciowym. Często w rezultacie dochodzi do sytuacji, w których te same terminy mają różne znaczenie w poszczególnych naukach, odpowiednie do aspektu badanego zjawiska. Z taką sytuacją mamy do czynienia także w przypadku pojęcia gotowości mediacyjnej. Pokażny, co najmniej wielotysięczny dorobek publikacyjny nad mediacją daje tu niewątpliwe korzyści badawcze, odpowiednie wobec skumulowanej wiedzy naukowej. Tworzy również pewne problemy i trudności w obrębie zainteresowanego, zróżnicowanego środowiska naukowego. Są to przede wszystkim trudności komunikacyjne, ale również problemy związane z możliwościami przepływu skumulowanej wiedzy dotyczącej mediacji pomiędzy poszczególnymi naukami, w ramach których są prowadzone badania nad mediacją. Redukowanie tych trudności wymaga, jak sądzę, potraktowania analizy pojęciowej jako niezbędnej, wyjściowej metody naukowej w obecnym stanie badań nad mediacją.

Analiza pojęciowa dotyczy szeregu czynności o kluczowym znaczeniu dla kształtowania aparatu pojęciowego, jaki mógłby być zaakceptowany przez naukowców prowadzących badania nad mediacją. Obejmuje bowiem uzgadnianie/uściślanie znaczenia kluczowych dla tych badań terminów, identyfikację przyjmowanych założeń badawczych (w tym przyjmowanych paradygmatów badawczych oraz obrazu tła aksjologicznego mediacji) oraz krytyczną refleksję nad adekwatnością (w terminologii arystotelesowskiej – naturalnością) aparatu pojęciowego wobec istotnych (konstytutywnych) cech badanej rzeczywistości społecznej.

Dotychczasowe badania nad mediacją wykorzystujące analizę pojęciową mają w zdecydowanej większości ograniczony zasięg, sprowadzający się do uściślenia znaczenia pojedynczych pojęć w kontekście aparatu pojęciowego poszczególnych nauk społecznych zainteresowanych badaniem mediacji w odpowiednim aspekcie. Istnieje jednak grupa pojęć opatrzonych w różnych językach tymi samymi lub zmodyfikowanymi terminami, uwzględniającymi wymogi syntaktyki lub pragmatyki danego języka etnicznego bądź funkcjonalnie i semantycznie zbieżnymi z anglojęzyczną podstawą terminologiczną (takich jak pojęcia konfliktu, sporu, alternatywnego/niesądowego rozwiązywania sporu i jego kardynalnych zasad/wartości, negocjacji/rokowań, mediacji, arbitrażu, komunikacji, mediatora, stron konfliktu/sporu)¹¹. Są one traktowane przez badaczy jako stabilna podstawa budowy rodziny pojęć wzbogacających lub rozwijających te podstawowe, wyjściowe kategorie

¹¹ Wiele z tych aspektów poruszają M. Araszkiewicz i K. Pleszka, na tle bogatej literatury przedmiotu (por. M. Araszkiewicz, K. Pleszka, *op.cit.*).

pojęciowe. Są to z reguły pojęcia możliwe do wprowadzenia w dowolnym języku etnicznym (jak mediacja, postępowanie mediacyjne, protokół z mediacji itp.). Język prawny może jednak zawierać terminy szczególne, swoiste dla danego języka prawnego (jak „stały mediator” czy „wniosek o mediację” – w polskim języku ustawowym). Rozważania zawarte w niniejszym artykule także biorą za punkt wyjścia pojęcie gotowości mediacyjnej jako pojęcie istotne dla psychologicznego aspektu badań nad mediacją. Zamierzeniem badawczym podjętym w poprzednim punkcie artykułu było jednak wykazanie, że może to być pojęcie istotne również przy badaniu innych aspektów mediacji jako szczególnego zjawiska społecznego, ale także procesu oraz instytucji porządku społecznego i prawnego.

Można zatem przyjąć, że rozumienie kluczowych dla identyfikacji obszaru badań nad ADR terminów, jak negocjacje/rokowania, mediacja, arbitraż, oraz ich pochodne – mediator, postępowanie mediacyjne, arbiter itp. – są intuicyjnie zgodne co do zasadniczego rozumienia ich znaczenia w różnych wspólnotach komunikacyjnych, jak prawnicy, socjologowie, psychologowie, politolodzy itp., mimo różnic kulturowych (w tym językowych) i różnej przynależności państwowej przedstawicieli tych samych dyscyplin naukowych¹². Z kolei przegląd bogatej palety opracowań dostępnych w Internecie pozwala na obudowanie tych kluczowych terminów kolejnymi, zgrupowanymi według kryterium wyboru znaczenia przypisywanego tym terminom¹³. Biorąc za punkt wyjścia termin „mediacja”, możemy wyróżnić, jak już wskazano, rozumienie mediacji jako ustrukturalizowanego zjawiska społecznego, jako swobodnego procesu społecznego oraz jako instytucji porządku społecznego (w tym prawnego). W pierwszym ujęciu celem badawczym jest uporządkowany i oparty na jakichś założeniach opis mediacji jako pewnego stanu organizacji określonych zachowań podmiotów uwikłanych w mediację. Jest to więc *sui generis* zdjęcie rejestrujące taki stan zachowań odpowiednich podmiotów społecznych (w tym stron, mediatora oraz przedstawicieli otoczenia sporu), jaki stanowi część

¹² Do takiego wniosku prowadzi analiza przeprowadzona przez Ł. Biel, A. Jopek-Bosiacką i K. Wasilewską, *Mediacje w sprawach cywilnych w Polsce – analiza terminologii polskiej i angielskiej*, *Lingua legis* 2015, s. 35–52. www.doi.org/10.32612/ulw.25434357.2015.23 [dostęp: 3.08.2025].

¹³ Interesującego obrazu siatki terminologicznej wykorzystywanej w badaniach nad mediacją dostarcza ChatGPT (stan na sierpień 2025), dokonując przeglądu całości materiałów poświęconych mediacji w przestrzeni internetowej. Do grupy terminów ogólnych zaliczył terminy *conflict, dispute, dispute resolution, alternative dispute resolution, negotiation, third party intervention, mediation*. Wyróżnił następnie terminy charakterystyczne dla procesowego ujęcia mediacji (*process-oriented keywords*), w tym *mediation process, mediation models, styles of mediation, consensus building, problem-solving dialogue, communication strategies* etc. Kolejną grupę stanowią terminy odnoszone do podmiotowej charakterystyki mediacji (*disputants, parties, third-party neutral, mediator, stakeholders, mediation surroundings*). Ostatnia grupa terminów dotyczy pojęć istotnych dla charakterystyki etycznego, instytucjonalnego oraz prawnego kontekstu mediacji (*mediation neutrality/impartiality, confidentiality in mediation, court-annexed mediation, mediation agreement, mediation legislation, ADR policy and governance, emotional intelligence, empathy development, motivation to mediate* etc.).

postępowania mediacyjnego. W drugim ujęciu celem jest uchwycenie dynamiki mediacji jako swoistego procesu społecznego, ukazanie przesłanek i uwarunkowań oraz ograniczeń inicjacji postępowania mediacyjnego, prawidłowości kształtujących to postępowanie oraz zmienności sytuacji i statusu podmiotów postępowania mediacyjnego, regulowanego odpowiednimi, wiążącymi normami (w tym normami prawnymi). W ujęciu procesowym istotę mediacji wiąże się więc z postępowaniem mediacyjnym i jego poszczególnymi fazami, stylami mediowania oraz kształtowania końcowej decyzji, komunikacją między stronami a mediatorem itp. W ujęciu instytucjonalnym pod pojęciem mediacji kryje się odpowiednia instytucja porządku społecznego oraz prawnego. W tzw. ustawowym typie porządku prawnego mediacja jest charakteryzowana przez słowa i zwroty języka obowiązujących aktów normatywnych (języka prawnego), analiza pojęciowa tych słów i zwrotów jest zaś podporządkowana odpowiednim wartościom i regułom wykładni prawa. Ten aspekt rozumienia mediacji jest więc w dużym stopniu zdeterminowany zarówno swoistością wykładni prawa (regułami interpretacji tekstu oraz wnioskowań prawniczych), jak i swoistością danego języka powszechnego jako języka oficjalnego/urzędowego. W odróżnieniu od ujęcia mediacji jako zjawiska/stanu społecznego oraz mediacji jako procesu decyzyjnego (jakie relatywnie łatwiej oznaczyć terminami o zasięgu ponadnarodowym, akceptowalnymi przez każdego badacza zainteresowanego mediacją), mediacja jako instytucja porządku prawnego danego państwa może być charakteryzowana przede wszystkim w ramach terminologii zawartej w obowiązujących aktach normatywnych¹⁴.

Trudno nie zgodzić się z tezą o intuicyjnej zgodności rozumienia terminu „mediacja” we współczesnej, różnorodnej kulturowo, etnicznie i państwowo społeczności badaczy mediacji¹⁵. Jednakże uwzględnienie zróżnicowania spojrzenia

¹⁴ W polskim porządku prawnym na przykład dla pełnego zrozumienia mediacji w sprawach cywilnych konieczne będzie uwzględnienie terminologii zawartej w odpowiednich przepisach ustawy – Kodeks postępowania cywilnego [por. np. terminologiczną charakterystykę języka prawnego tego źródła prawa dokonaną przez M. Maciejewską-Przyłucką, A. Zielińską-Turek, P. Rzeszut i A. Mendrek w: C. Rogula, A. Zemke-Górecka (red.), *op.cit.*, s. 197–279]. Charakterystyka mediacji w ujęciu instytucjonalnym powinna jednak uwzględnić także pojęcia funkcjonujące w międzynarodowej literaturze poświęconej mediacji, istotne dla wieloaspektowej charakterystyki mediacji (jak właśnie pojęcie gotowości mediacyjnej czy pojęcie zdatności mediacyjnej). Należy również odpowiednio uwzględnić wpływ ponadnarodowych regulacji prawnych nie tylko na krajowe ustawodawstwa w kwestiach mediacyjnych, ale również na wewnętrzne regulacje normatywne różnorodnych środowisk mediatorów, takich jak rozporządzenia i dyrektywy Unii Europejskiej. Choć formalnie są one formułowane w językach urzędowych państw członkowskich Unii Europejskiej, to jednak już w samym unijnym procesie legislacyjnym w wielu wypadkach następuje zarówno zbliżenie znaczeniowe/semantyczne, jak i składniowe/syntaktyczne odpowiednich pojęć zawartych w odpowiednich, unijnych źródłach prawa (por. np. analiza przeprowadzona w przywołanej już pozycji podręcznikowej pod redakcją).

¹⁵ Nie przeczy o tezie o zamieszaniu terminologicznym w definiowaniu mediacji, autorzy stawiający bowiem taką tezę nie kwestionują cech konstytutywnych mediacji jako zjawiska, postulując jedynie uzupełnienie tych cech o kolejne (tak czynią np. Bercovitch, Anagnoson i Wille, definiując

na mediację jako zjawisko, proces oraz instytucję prowadzi do wniosku, że aparat pojęciowy wykorzystywany w badaniach nad mediacją nie ma i nie może mieć jednolitego, ustandaryzowanego kształtu. Jest on niejednorodny zarówno co do osadzenia wielu terminów w poszczególnych naukach społecznych, jak też co do założeń badawczych i tła aksjologicznego oraz prawnego. Świadomość konieczności uwzględnienia tego zróżnicowania, niezbędna w efektywnej komunikacji między badaczami mediacji, nie musi jednak oznaczać językowej wieży Babel, a więc funkcjonowania kilku autonomicznych, nieprzekładalnych języków opisu i wyjaśniania mediacji, z których każdy byłby budowany na metodologicznej i terminologicznej podstawie jakiejś jednej nauki społecznej.

W sytuacji wieloaspektowości mediacji oraz wielu pokrewnych terminów, w tym tytułowego terminu „gotowość mediacyjna”, komunikacja między badaczami mediacji w jej poszczególnych aspektach jest warunkiem stosowalności ogromnej, już skumulowanej wiedzy o mediacji w praktyce społecznej, w tym w praktyce mediacyjnej. Wydaje się jednak, że wykorzystanie tej wiedzy wymaga choćby rudymentalnego uporządkowania terminologii używanej w badaniach nad mediacją. Jej wstępnym warunkiem jest analiza pojęciowa prowadzona w ramach każdej z nauk zainteresowanych badaniami nad mediacją, skierowana na rozważenie użyteczności terminów wprowadzanych do badań przez przedstawicieli poszczególnych nauk zainteresowanych mediacją oraz osiągnięcia porozumienia co do ich znaczenia nie tylko w ramach jednej z tych nauk, ale także na poziomie umożliwiającym komunikację całego środowiska naukowego zainteresowanego mediacją oraz praktyką mediacyjną. Jednym z takich terminów jest także termin „gotowość mediacyjna”, poddany analizie pojęciowej we wcześniejszej części artykułu.

Uwagi wymaga zasygnalizowana wcześniej kwestia terminologii, jaką wprowadzają do analizy pojęciowej powszechnie obowiązujące źródła prawa, w tym przede wszystkim ustawy oraz inne źródła prawa o mocy ustawy. W odniesieniu do regulacji mediacji w porządkach prawnych poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej trudności semantyczne w analizie tej części terminologii używanej w badaniach nad mediacją wiążą się ze swoistościami oraz ograniczeniami języków oficjalnych w tych państwach. Sprawiają one, że terminy języka prawnego ukształtowanego w poszczególnych porządkach prawnych nie są do końca przekładalne (zarówno od strony syntaktycznej, jak i co do ich znaczenia). Z inną sytuacją mamy do czynienia w przypadku pozostałej części terminologii stosowanej w badaniach nad mediacją, zwłaszcza w sytuacji ich wprowadzenia do międzynarodowego obiegu wiedzy naukowej. Terminologia anglojęzyczna jest tu, jak powszechnie się przyjmuje, swoistą *lingua Latina* współczesnego, międzynarodowego środowiska naukowego.

mediację jako proces zarządzania konfliktem przy wsparciu neutralnej osoby trzeciej oraz wykluczeniu przemocy bądź przymusu w zakończeniu konfliktu – za: J. Hellman, *The Occurrence of Mediation: A Critical Evaluation of the Current Debate*, „International Studies Review” 2012, vol. 14, s. 591).

W odniesieniu do terminu „gotowość mediacyjna”, ale także wielu innych terminów pozostających w obiegu w środowisku mediatorów i w doktrynie, a nieistniejących w języku prawnym należałoby postulować ostrożność w ich ewentualnym włączeniu do terminologii aktów normatywnych, w tym ustaw. Optymalna regulacja normatywna mediacji kryje się bowiem w przestrzeni pomiędzy całkowitą swobodą stron w decydowaniu o doborze osoby trzeciej do rozwiązywania ich sporu oraz w projektowaniu ram organizacyjno-proceduralnych postępowania mediacyjnego, a szczegółową regulacją tych kwestii, włącznie z ustawowym obowiązkiem podjęcia postępowania mediacyjnego i normatywną regulacją kompetencji mediatora. Nie oznacza to pozostawienia kompetencji w zakresie efektywnej ewaluacji konfliktu (w tym diagnozy zdatności mediacyjnej), a także wiedzy i umiejętności co do oddziaływania na strony sprzyjającego osiągnięciu stanu gotowości mediacyjnej poza jakąkolwiek regulacją normatywną. Powinna ona jednak mieć miejsce w samorządowo zorganizowanych społecznościach mediatorów, wspieranych przez państwo, ale otwartych dla ewentualnych klientów na zasadzie dobrowolności wyboru osoby mediatora. Organizacje pozarządowe mediatorów powinny zaś mieć możliwość specjalizacji w zakresie świadczonych usług profesjonalnego wsparcia stron sporu, prowadzić szkolenia doskonalące wiedzę i umiejętności mediacyjne oraz stawiać odpowiednie wymogi etyczne i gwarantować profesjonalizm świadczonych usług. Wśród standardów aktywności mediacyjnej odpowiednie miejsce powinny zaś znaleźć instrumenty pomiaru gotowości mediacyjnej stron, odpowiednie wobec danego rodzaju sporu oraz dobranego modelu i strategii mediacji.

UWAGI KOŃCOWE

Badania nad mediacją są prowadzone w zróżnicowanym obszarze badawczym, kształtowanym zarówno przez pewne odrębności kulturowe (w tym odrębności kultur prawnych), zróżnicowanie odpowiednich narodowych regulacji prawnych dotyczących postępowania mediacyjnych oraz idące za tym zróżnicowanie umocowanej ustawowo części terminologii wykorzystywanej w badaniach (języka prawnego w mediacji), a także różnice w charakterystyce poszczególnych typów konfliktów i sporów. Uniwersalny charakter mediacji jako zjawiska, a zarazem procesu oraz instytucji w życiu społecznym sprawia jednak, że komunikacja między środowiskami praktyki mediacyjnej oraz badaczy mediacji jest nie tylko możliwa, ale potrzebna. Efektywność tej komunikacji jest uzależniona od ukształtowania pewnej wspólnej, akceptowanej powszechnie bazy terminologicznej. Budowie takiej bazy, w coraz większym stopniu zaawansowanej, sprzyja coraz większa łatwość komunikacji umożliwiającej szybki dostęp do dorobku praktycznego i naukowego poszczególnych środowisk mediacyjnych. Dostęp ten ułatwia analizę nowych,

pojawiających się coraz liczniej pojęć oraz próby adaptacji językowej tych pojęć do poszczególnych, etnicznych języków komunikacji między praktyką mediacyjną i badaczami mediacji. Próbom tym sprzyja uniwersalny język komunikacji w środowisku naukowym, jakim jest język angielski. Jednym z takich pojęć jest pojęcie opatrzone angielskim terminem „gotowość mediacyjna”, dającym się relatywnie łatwo adaptować do wielu języków etnicznych.

Kształtowanie wspólnej, akceptowanej powszechnie w zainteresowanych środowiskach terminologii wykorzystywanej w badaniach nad mediacją, jest zadaniem przedstawicieli wielu nauk prowadzących badania nad mediacją. Niezbędna jest zatem środowiskowa dyskusja nad użytecznością wprowadzanych pojęć, jak również analiza pojęciowa zmierzająca do odpowiedniego ukształtowania znaczeniowego takiego pojęcia, jego włączenia do już istniejącej siatki terminologicznej oraz ewentualnego wykorzystania w praktyce mediacyjnej. Takie było też zamierzenie badawcze, podjęte w niniejszym artykule. Poza ogólnymi tezami sformułowanymi na marginesie rozważań o gotowości mediacyjnej artykuł dostarcza także – w autorskiej ocenie – podstawy uzasadniające włączenie terminu „gotowość mediacyjna” zarówno do polskiego języka badań nad mediacją, jak i podręczników kierowanych do studentów i praktyków mediacyjnych oraz programów szkoleń mediatorów. Kształtowanie aparatu pojęciowego badań nad mediacją, jaki byłby w stanie wchłonąć dorobek różnych dyscyplin naukowych, zależy w dużym stopniu od uzgodnienia metodologicznych zrębów badania mediacji, mocno zakorzenionych w aksjologii i założeniach dotyczących konfliktu, sporu oraz komunikacji społecznej, promujących pozaprzemocowe i nieprzymusowe rozwiązanie sporu, a także wiążących autonomię stron konfliktu i swobodę wyboru sposobu rozwiązania sporu z prawami człowieka. Kolejnym zadaniem jest proponowanie instrumentów pomiaru/oceny zdadności mediacyjnej oraz gotowości mediacyjnej (w tym tworzenie listy czynników sprzyjających akceptacji mediacji oraz listy przeszkód mediacyjnych) w sporach określonego rodzaju, co wymaga z kolei rozwoju badań nad poszczególnymi rodzajami sporów oraz ciągłej komunikacji środowiska naukowego z praktyką mediacyjną. Budowa teorii mediacji bez takiej komunikacji wydaje się zadaniem niemożliwym do wykonania.

BIBLIOGRAFIA

- Barrett J.T., Barrett J.P., *A History of Alternative Dispute Resolution: the Story of Political, Cultural, and Social Movement*, San Francisco 2004.
- Beck C.J.A., Frost L.E., *Defining a Threshold for Client Competence to Participate in Divorce Mediation*, „Psychology, Public Policy, and Law” 2007, vol. 12.
- Biel Ł., Jopek-Bosiacka A., Wasilewska K., *Mediacje w sprawach cywilnych w Polsce – analiza terminologii polskiej i angielskiej*. Lingua legis 2015. www.doi.org/10.32612/ulw.25434357.2015.23.
- Brinkert R., *State of Knowledge: Conflict coaching theory, application, and research*, „Conflict Resolution Quarterly” 2016, vol. 33.
- Brożek A., *Analiza i konstrukcja. O metodach badania pojęć w Szkole Lwowsko-Warszawskiej*, Kraków 2020.
- Condell M., *Capacity to Mediate and the Human Right to Self Determination: The Mediator's Responsibility!*, „The Journal of Mediation and Applied Conflict Analysis” 2015, vol. 2, no. 1.
- Deutsch M., Coleman P.T., *The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice*, Jossey-Bass Publishers, San Francisco 2000.
- Fuhr J., *Mediation Readiness*, „Family Court Review. An Interdisciplinary Journal” 1989, vol. 27, no. 2.
- Haynes J.M., *Matching Readiness and Willingness to the Mediator's Strategies*, „Negotiation Journal” 1985, no. 1.
- Haynes J.M., Haynes G.L., Sung Fon L., *Mediation: Positive Conflict Management*, State University of New York 2004.
- Hellman J., *The Occurrence of Mediation: A Critical Evaluation of the Current Debate*, „International Studies Review” 2012, vol. 14.
- Hullman G.A., Kwiatkowski M.J., *Social Constructions of Conflict and Mediation as Factors in Mediation Program Decisions*, „Conflict Resolution Quarterly” 2021, vol. 39, no. 3.
- Kłós P., *Poufność mediacji – analiza teoretycznoprawna*, Lublin 2021.
- Korybski A., *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretycznoprawne*, Lublin 1993.
- Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, Warszawa 1985.
- Płeszka K., Czapska J., Araszkiewicz M., Pękała M., *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, Warszawa 2017.
- Płudowska M., Sękowski A., *Psychologiczne kompetencje mediatorów. Wybrane aspekty twórczego myślenia w procesie wspomaganego rozwiązywania konfliktów*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2025, nr 1(42).
- Rogosińska A., *Praktyczne aspekty zawodu mediatora. Poradnik*, Warszawa 2019.
- Rogula C., Zemke-Górecka A. (red.), *Mediacja w praktyce mediatora i pełnomocnika*, Warszawa 2021.
- Zartman I.W., *Mediation Roles for Large Small Countries*, „Canadian Foreign Policy Journal” 2013, vol. 19, no. 1.
- Zienkiewicz A., *Objectives of Mediation and Selection and Implementation of Mediation Strategies and Techniques by Mediators in Civil Disputes – Study Report (Part II – Survey Questionnaires)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2022, t. 31, nr 1.
- Zienkiewicz A., *Objectives of Mediation and Selection and Implementation Strategies and Techniques by Mediators in Civil Disputes – Study Report (Part III – Interviews)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2023, t. 32, nr 2.
- Zienkiewicz A., *Holizm prawniczy z perspektywy Comprehensive Law Movement*, Warszawa 2018.

ABSTRACT

The current state of mediation research is the result of research activity of many scholars representing various scientific disciplines. It is highly diverse in both the adopted assumptions and methodologies, as well as the specific research issues and notions used to describe and explain mediation-related phenomena. This raises questions concerning the need for effective communication among scholars representing various disciplines interested in mediation research. A minimal prerequisite for the effectiveness of communication in this field is a commonly accepted conceptual framework which could be adopted by a majority of scholars interested in mediation research. Effective communication in mediation also requires a conceptual analysis of specific notions and ideas linked to mediation and introduced by representatives of particular scientific disciplines, such as psychology or law. This is the research task undertaken in this paper through a discussion of the notion of mediation readiness. The conceptual analysis of mediation readiness serves as a starting point for several theses focused on shaping a conceptual framework that enables interdisciplinary mediation research and effective communication within the community of scholars interested in this research area.

Keywords: conceptual framework; conceptual analysis; mediation; mediation readiness